

Ugotovitve fosilne mrzlotne na obsežnem področju Zahodne Sibirije so že same po sebi pomembno znanstveno odkritje. Hkrati pa so te ugotovitve prvi nesporni dokazi o pleistocenskem nastanku večne mrzlotne. Doslej so na to opozarjale edinole najdbe mamutov in dlakavih nosorogov, ki pa so iz precej mlajših plasti, poznoglacialnih oziroma celo postglacialnih.

V zadnjih letih je čedalje več podatkov o fosilni mrzloti tudi iz Srednje in Vzhodne Sibirije, posebno iz Jakutije. Ob spodnjem toku reke Aldane so razkrite kvartarne plasti v tako imenovanih „mamutovih stenah“, kjer so bogata nahajališča mamuta in drugih pleistocenskih živali.

V zgornjih delih teh plasti prihajajo na dan ogromne žile ledu, ki se poleti topijo in dajejo motno, židko in smrdljivo blato, vmes pa so ostanki „mamutove favne“. Razkrite stene so instruktivne tudi zaradi sestave plasti, saj dajejo prerez domala skozi celotno kvartarno dobo (Katašonov, 1965).

Žilni led je nastal s kopičenjem snega in z zmrzovanjem vode v mogočnih razpokah. Te razpoke naj bi nastale zaradi zmrzovanja tal. V sovjetski literaturi jih imenujejo „morozobojne“ razpoke. Žilni led je fosilen in izvira iz pleistocenske dobe. Začetek globokega zmrzovanja plasti, ki je povezano z nastankom ledenih žil, sega nazaj do terciarja. S pomočjo kvartarnih sedimentov, ki žilni led obdajajo oziroma prekinjajo, so ugotovili neprekinjen obstoj večne mrzlotne v Jakutiji od konca terciarne dobe do današnjih dni. Vse to potrjuje in dokumentira osnovno idejo Sumgina (osnovatelja merzlotovedenja) o pleistocenski starosti večne mrzlotne, postavljeno že leta 1929.

Še nedavno so bili mnjenja, da tvori žilni led najmogočnejša nakopičenja podzemnega ledu v zamrzlih tleh. Ogromne množine tega ledu, ki je nakopičen na Novosibirskih otokih, na arktičnih obalah Sibirije in v obmorskih nižinah sploh, so dolgo časa pojmovali kot plastovite tvorbe in jih imenovali kameninski led. Sedaj so razjasnili, da so žilnatega porekla: žile ledu so zajedene v obdajajoče nanose in se zaključijo v globini okoli 80 metrov.

Jakob Medved

Nekateri problemi sodobne Afrike

Zadnje desetletje je prineslo Afriki temeljite politične, gospodarske in socialne spremembe. Leta 1950 so bile v Afriki samo tri samostojne države (Egipt, Etiopija in Liberija), ki so obsegale 2333 milij. km² ali 7,7% celotne površine in zajemale 27 milij. ali 14% celotnega prebivalstva. Danes je razmerje obratno, večina Afrike je osvobojena kolonialnega jarma. Klasične kolonije zavzemajo samo še 3609 milij. km² ali 11,9%.

Toda v zadnjem času so v raznih delih sovjetskega severa ugotovili prostrane plasti podzemnega ledu v debelini 15 — 20 m in v širini več sto metrov. Nanje so najprej naleteli v zahodnosibirski tundri, kasneje v Vzhodni Sibiriji, na Čukotskem polotoku itd. Povsod so ugotovili, da gre za plastovit led in horizontalno slojevitost ter za razmeroma globoko lego, saj se začena led večinoma 25 — 30 m pod površjem. Ta led je vselej v zvezi z ustreznimi morskimi nanosi. Nastal je z infiltracijo vode v morske odkladnine ter z zmrzovanjem teh plasti za časa transgresije.

V Zahodni Sibiriji tvori tovrstni podzemski led ogromne zaloge na polotokih Jamal in Gidan ter v nižavju Jeniseja. Cenijo jih na več tisoč km³. Ta led sega proti jugu do 68 vzporednika v Zahodni ter do 70 vzporednika v Vzhodni Sibiriji.

Dosedanja proučevanja kažejo, da so zaloge injekcijskega oziroma infiltracijskega ledu razširjene v znatno večji meri kot so doslej domnevali. To velja ne samo za azijski temveč tudi za ameriški del arktičnega sveta, kakor kažejo raziskovanja v Kanadi in še posebno na Aljaski (Ross, 1964).

Danes računajo, da zajema podzemni led več ko 20 milij. km² tal, kar je 14% vsega kopnega sveta (Zotikov 1964, Grave 1968). Nova proučevanja v okviru mednarodnega hidrološkega desetletja pa seveda tudi v pogledu podzemne poledenitve, fosilne in recentne, prinašajo vedno nova spoznanja.

OSNOVNA LITERATURA

1. Podzemni led, I., II. in III. (Zborniki raprav), Moskva 1965 in 1967.
2. A. I. Popov, Merzlotnie javlenija v zemnoj kore, Moskva 1967.
3. Dostovalov — Kudrjavcev, Obščee merzlotovedenie, Moskva 1967.
4. Voprosi geografičeskogo merzlotovedenja i periglacialnoj morfologii (Zbornik razprav), Moskva 1962.
5. N. A. Grave, Merzlie toščii zemli, Priroda, 1968/1, Moskva 1968.
6. Materiali Vsesojuznogo mežvedomstvennogo soveščanija po merzlotovedeniju, Jakutsk 1966.

celotne površine. V njih živi 19,66 milij. ali 6,3% celotnega prebivalstva.

Z osvoboditvijo večine kontinenta izpod kolonialnega jarma so se v mladih afriških državah pojavili številni problemi, ki deloma izvirajo iz notranje strukture afriške družbe in iz specifičnih naravnih razmer ter deloma iz zunanjih vplivov, zlasti kolonializma, neokolonializma in blokovske delitve sveta. Izmed številnih problemov sodobne

Afrike se bom v svojih prispevkih omejil predvsem na tiste, ki so najbolj v ospredju in so značilni za širša področja ter močno ovirajo nadaljnji razvoj. To so predvsem rasni, etnični, verski, socialni, ekonomski in politični problemi.

I.

RASNI, ETNIČNI, JEZIKOVNI IN VERSKI PROBLEMI SODOBNE AFRIKE

Dejstvo, da se je z ustanovitvijo neodvisnih afriških držav z vso ostrino pojavil problem nerešenih nacionalnih vprašanj, ima globoke korenine tako v dolgem in svojstvenem socialno ekonomskem razvoju afriške družbe, kot v vplivih in odnosih ostalega sveta do „črne“ celine.

Sedanja rasna, etnična in jezikovna sestava prebivalstva Afrike je rezultat večtisočletnega doseljevanja novih ljudstev, notranjega preseljevanja in mešanja ljudstev. Prvotni znani prebivalci Afrike so bili Bušmani in Pigmejci, ki so verjetno nekoč naseljevali mnogo večja področja, pozneje pa so jih druga ljudstva potisnila v predele z manj ugodnimi naravnimi razmerami. Stenske risbe Grmičarjev spominjajo na stenske risbe, ki so jih našli v Južni Evropi. Take risbe ali vsaj elemente teh risb lahko sledimo od severnih obal in otokov v Sredozemlju, čez Sirijo, Saharo ter dolino Nila vse do Južne Afrike. Za Grmičarji so prodirali Hotentoti, ki so njim sorodni, toda zaradi mešanja s Hamiti so nekoliko svetlejšje kože in višje rasti.

Po nekaterih teorijah naj bi črna ljudstva prišla v Afriko iz Južne Azije v času zadnje ledenitve v Evropi. Verjetno so najprej poselila severni savanski pas, pozneje pa ob rekah začela prodirati v notranjost pragozdov. Hamitska ljudstva so poseljevala Severno Afriko, na vzhodu pa tudi Etiopijo in Somalijo. Hamiti so prodirali tudi južno od Sahare, saj so na vzhodu prišli vse do Južne Afrike, na zahodu pa do Senegalije. Na teh potovanjih so se mešali s črno podvrsto in izgubljali rasne značilnosti.

Severna Afrika je bila ves čas tesno povezana z ostalim Sredozemljem in je doživljala vdore različnih ljudstev. Trajen pečat jezikovni in etnični sestavi prebivalstva je dala invazija Arabcev, ki so podjarmili prvotno prebivalstvo in ga skušali arabizirati. Močan val arabskega osvajanja in arabizacije je bil usmerjen tudi ob vzhodni obali Afrike proti jugu. Na Madagaskar so se doseljevala razna ljudstva iz Malaje in Indonezije ter s seboj prinesla kulturo riža.

Z odkrivanjem in kolonialnim osvajanjem Afrike se začne doseljevanje belcev, ki je bilo usmerjeno predvsem v Južno Afriko in na Jezersko višavje. Izkoriščanje naravnih bogastev, uvažanje plantažnih kultur ter gradnja prometnih poti, pa je pritegnila tudi precej indijanskih delavcev.

Rezultat večtisočletnega mešanja bele in črne podvrste je današnja rasna slika Afrike. Za mejo

med „črno“ in „belo“ Afriko običajno navajamo Saharo. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so ves čas obstajali določeni stiki. Na teh stičnih področjih so se tisočletja mešala ljudstva bele in črne podvrste, zato je težko govoriti o „belcih“ in „črnih“. Lahko govorimo le o rasah, ki so bolj ali manj čiste in jih lahko prištevamo k tej ali oni podvrsti.

Pri beli podvrsti v Severni Afriki prevladujejo orientalisti, armenidi in mediteranidi. Pri črni podvrsti pa lahko razlikujemo pet do šest ras. Kot mejni rasi moramo omeniti nilotide in etiopide, ki kažeta močne znake mešanja z belo podvrsto. Najvažnejši rasi črne podvrste so sudanidi in bantuidi. Sudanidi so precej visokorasli in vitki ter so temnejše polti kot bantuidi. Poseljujejo področje južno od Sahare, od atlantskih obal do Nila. Bantuidi so nekoliko manjše rasti ter svetlejšje barve. Poseljujejo področje nekako južno od črte, ki veže izliv Nigra in Viktorijino jezero. Razen navedenih ras žive v Afriki še rasni drobci, to so bambutidi in koisanidi.

Ugotavljanje rasnih značilnosti prebivalstva v moderni družbi nima za geografsko obravnavo nobenega smisla. Kako nesmiselno bi bilo prebivalstvo Evrope ali pa Slovenije obravnavati po rasnih značilnostih. Ta nesmisel pa se nam zdi pri obravnavi prebivalstva Afrike samo ob sebi umeven. Saj šolski učbeniki navajajo, da žive v Afriki Arabci (narodnost), Etiopci (državna pripadnost), Sudanski črnici (sudanidi-rasa), pigmejci (rasni drobci) in belci (podvrsta). Čudovita mešanica različnih pojmov, ki izhaja iz našega (evropskega) odnosa do afriškega prebivalstva. Črnci je bil dolga stoletja za belca samo cenena suženjska delovna sila, ki jo je lahko kupoval in prodajal. Zato ni čudno, da se je za črno podvrsto uvedla samo klasifikacija po antropoloških kriterijih.

Ti kriteriji so se v literaturi obdržali tako dolgo med drugim tudi zato, ker se zaradi svojstvenih družbenih in naravnih razmer Afrike vse do dobe imperializma niso formirali narodi. Temu pa so krivi številni družbeni in naravni dejavniki. Izmed naravnih dejavnikov, ki so ovirali ta razvoj, sta vsekakor najpomembnejša relief in podnebje. Relief je marsikje oviral promet med obalo in notranjostjo, kar je tudi prispevalo, da so posamezna plemena živela izolirano ter niso bila navezana na morje ter s tem na hitrejši razvoj prometa in medsebojnih stikov. Bolj kot reliefne razmere je medsebojne stike oviralo podnebje, ki je povzročilo, da je v Afriki veliko področij, ki so težko prehodna, in da so ostali posamezni predeli vse do modernega časa in modernega prometa močno izolirani. Največja ovira je bila Sahara, ki je otežkočala stike med severom in jugom. Čeprav so ti stiki obstajali, so bili vendar tako redki in težavni, da so onemogočili redne povezave in formiranje trajnejših državnih tvorb, ki bi obsegale Sredozemsko in Sudansko Afriko. V notranjosti so posamezna ljudstva živela izolirano po oazah, zato se tudi arabizacija in islam nista mogla uveljaviti. Nič boljše niso bile razmere v

pragozdnem svetu, tudi tu so medsebojni stiki težavni, pa tudi primitivni način gospodarstva jih ni pospeševal, zato ni čudno, da so plemena živela izolirano in da se je izoblikovala vrsta narečij. Na odprtem savanskem svetu pa so nastale trajnejše državne tvorbe, s sorazmerno visoko civilizacijo. Zaradi sistematičnega uničevanja materialnih ostankov teh civilizacij v času kolonializma, njihovo zgodovino malo poznamo.

V razvoj domače kulture in nacionalnega razvoja pa so brezobzirno posegli Evropejci in zavrli nadaljnji razvoj. Dobro oborožene vojaške ekspedicije so s silo in s spretnim izigravanjem medsebojnih sporov med različni plemeni kmalu osvojile Afriko. Stoletna trgovina s sužnji je razbila stare državne tvorbe in oslabila moč domačega prebivalstva, zato je bil odpor v večini primerov sibiak. Kolonialna razdelitev Afrike je razvoj nacionalnosti močno zavrla, in to iz dveh vidikov: s samo kolonialno razdelitvijo in z odnosom do domačega prebivalstva. Posamezne kolonialne države so ustvarile umetne upravne enote, ki se niso ozirale na domače razmere ter so ločila ista ljudstva, kar je znatno oviralo nadaljnji razvoj. Pri kolonialnem upravljanju so različne kolonialne sile uveljavile različno politiko, kar se še danes močno odraža v družbenih razmerah.

Po francoski kolonialni koncepciji je bil osnovni namen kolonij v tem, da absorbirajo industrijske proizvode, služijo za investiranje kapitala in preskrbujejo matično deželo s surovinami. V odnosu do domačega prebivalstva so uveljavili doktrino „asimilacije“ in pridružitve, kar pomeni, da je Francija izvajala absolutno nadzorstvo glede političnih, kulturnih in gospodarskih zadev. Pri izvajanju te politike je imela posebno vlogo med domačini tkzv. „elita“, to so redki izbranci, ki naj prevzamejo francosko kulturo in bodo imeli prednost pri raznih službah v kolonialni upravi. To politiko je Francija opustila šele po drugi svetovni vojni. Angleška kolonialna politika je bila bistveno drugačna ter je slonela na „posredni upravi“. Jedro te politike je v tem, da se je angleški guverner ukvarjal z „visoko“ politiko, obravnavanje manjših notranjih zadev pa je prepuščal domačim poglavarjem, ki so bili posredovalci med kolonialno upravo in domačim prebivalstvom. Razvoj k samoupravi naj bi po angleški koncepciji šel preko raznih faz. Od prve faze, ko ima absolutno oblast guverner, preko imenovanega zakonodajnega sveta, ki je sestavljen iz uradnikov in trgovcev do izvoljenega zakonodajnega sveta. Oblast naj bi prešla na domačine šele takrat, ko razvoj doseže tako stopnjo, da se lahko razpišejo volitve in s tem preide zakonodajni svet na vladajočo stranko. Tudi v tem primeru si obdrži guverner posebne pravice, s katerimi lahko razveljavi vsak zakon, če ta nasprotuje angleškimi koristim. Končni stadij je neodvisnost in članstvo v britanski skupnosti narodov.

Pri tem pa ne smemo prezreti dvojnost francoske in angleške kolonialne politike. Francozi

so smatrali Alžirijo kot „čezmorsko Francijo“, svobodo si je morala priboriti z orožjem. Podobna dvojnost se vidi tudi v angleški kolonialni politiki. V Zahodni Afriki so podpirali osamosvajanje, medtem ko so v področjih, ki so primerna za naselitev belcev, podpirali ustanovitev „belih“ držav (na primer JAR) ali pa so do teh zavzeli dokaj toleranten odnos (Rodezija).

Belgijska kolonialna uprava se je naslanjala na „posredno upravo“ plemenskih poglavarjev. Kruto so preganjali sleherno politično aktivnost in sleherni pojav teženj po socialni enakosti podvrst. Domačinom niso radi dovoljevali pridobivanja višje izobrazbe in šolanja v tujini, zadostoval naj bi obisk domačih šol in pridobitev tistega minimuma izobrazbe, ki je po njihovem mnenju potreben za delavca v rudniku ali tovarni.

Po Portugalskem pojmovanju so kolonije del „matične države“. Uprava je centralistična, izvršna oblast ima guverner. Kolonialna oblast ostro preganja sleherni pojav nacionalizma. Politične pravice si pridobe samo „asimilirani Portugalci“. Dokaz za tako priznanje je pripadnost katoliški veri, znanje portugalsčine in pridobitev „krščanske kulture“.

Posledice vseh teh kolonialnih politik se med drugim močno odražajo tudi v stopnji nacionalne zavednosti domače inteligence. V nekdanjih belgijskih in francoskih kolonijah se je precejšen del redke domače inteligence odtujil in prevzel vlogo „mlajšega“ partnerja. Drugačne so posledice v nekdanjih angleških kolonijah, kjer je inteligenca prevzela vodilno vlogo v narodno osvobodilnem gibanju.

Glede na navedeno posebnost družbenega razvoja je pojem nacionalnost v Afriki drugačen, kot ga pojmujejo mi, lahko bi rekli, da je drugotnega pomena. Vsa črnska ljudstva, ne glede na nacionalno ali jezikovno pripadnost so bila za bele kolonizatorje manj vredni ljudje in žrtev rasizma. Večji ali manjši delež „bele krvi“ je dooločal boljši ali slabši socialni položaj. Glede na rasistično politiko belcev je v prvi fazi narodno-osvobodilnega boja afriških ljudstev bila pripadnost podvrsti tisti pojem, ki je združeval afriška ljudstva, medtem ko sta bili jezikovna in etnična pripadnost drugotnega pomena. Ker je pripadnost podvrsti v večini primerov pomenila tudi socialno pripadnost, zato je protikolonialna borba bila istočasno tudi socialna revolucija. To nam potrjujejo tudi izjeme, del domače „asimilirane elite“ v Kongu in privilegirana kasta plemenskih poglavarjev v Rodeziji se veže s tujimi izkoriščevalci proti interesom lastnega ljudstva. K dejstvu, da je bila v Afriki pripadnost podvrsti pred nacionalno pripadnostjo, sta poleg rasistične politike dosti pripomogla tudi sama politična razdelitev in kolonialno gospodarstvo. V času osvajanja Afrike so kolonialne sile tekmoval, katera bo zajela večje področje. Pri tem se niso ozirale na sestavo prebivalstva ne na druge družbene ali naravne razmere. Meje so nastajale v medsebojni borbi ali pa za zeleno mizo. Posledica tega je

bila, da se kolonialne politične tvorbe niso ujemale z rodovno plemenskimi in jezikovnimi mejami, kar je močno oviralo razvoj nacionalnosti.

Samo kolonialno gospodarstvo je z ustanavljanjem plantaž in izkoriščanjem naravnih bogastev povzročilo začetek razkroja rodovno-plemenske ureditve. Z obveznim delom, davki na glavo, zaseganjem zemljišč in ustanavljanjem rezervatov so sprožili izredno močne selitvene tokove, ki so rušili stare plemenske teritorije in rahljali navezanost posameznika na pleme. Industrializacija in urbanizacija pa sta ta proces še znatno pospešili. V novo nastala industrijska središča, v področja gojitve plantažnih kultur in v mesta so se naglo doseljevali pripadniki različnih plemen in jezikovnih skupin, ki so se med seboj močno razlikovali; vse pa je družila močna vez — zatiranje podvrste po podvrsti.

Z osvoboditvijo izpod kolonialnega jarma se v novih državah sicer formalno konča zatiranje podvrste po podvrsti, v ospredje pa stopi problematika nerešenih nacionalnih vprašanj. Čeprav se je proces formiranja nacionalnosti pri mnogih ljudstvih Afrike šele začel, lahko na osnovi jezikovnih, kulturnih in drugih etničnih značilnostih afriška ljudstva razdelimo na vrsto skupin.

Semitsko-hamitska skupina narodov naseljuje Severno Afriko. Najštevilnejši semitski narod so Arabci, ki tvorijo večino prebivalstva v Tuniziji, Alžiriji, Libiji in ZAR ter velik delež prebivalstva v Sudanu (40%), Španski Sahari (45%) in v Mavretaniji. Razen Arabcev spadajo v to skupino še Amharci, vladajoči narod v Etiopiji. Prvotna hamitska ljudstva so bila močno arabizirana, ostanek teh so ljudstva, ki jih poznamo pod skupnim imenom Berberi in so se obdržali v gorskih predelih ter v posameznih oazah Severne Afrike. V posameznih državah tvorijo naslednji delež celotnega prebivalstva: Španska Sahara 50%, Maroko 40%, Alžirija 30%, Libija 40%, Tunizija 2% in ZAR 2%. Najštevilnejša berberska ljudstva so Kabili, Tamazigiti, Sleh in Tuaregi. Kušitska skupina naseljuje skrajni vzhodni del Afrike, predvsem Somalijo, Etiopijo in vzhodni del Sudana. V semitsko-hamitsko skupino vključujejo tudi ljudstvo Hausa, ki živi v Severni Nigeriji, Nigru in Kamerunu.

Druga najštevilnejša etnična skupnost je skupina Bantu, katera poseljuje področje južno od črte, ki veže izliv Nigra in Viktorijino jezero. Deli se na 69 plemen. Pretežni del Zahodne Afrike naseljujejo ljudstva bantuidne skupine. Delimo jih v tri podskupine: Centralna bantuidna skupina (ali skupina Gur) naseljuje področje Volte, sega pa tudi v Gano, Togo, Dahomej in Obalo slonove kosti. Zahodna bantuidna (ali atlantska) skupina poseljuje Senegal ter obrežje od Gambije do Liberije ter nekatera ločena področja v notranjosti. Vzhodna bantuidna skupina poseljuje del Kameruna in vzhodni del Nigerije.

Razen omenjenih skupin črne podvrste so po številu prebivalstva še pomembnejše skupine

Songaj ob kolenu Nigra, družina Mande ob zgornjem Nigru in v Senegalu. Gvinejska skupina ob obali Gvinejskega zaliva ter vrsta manj številnih etničnih skupnosti ob Nilu, na Kordofanu in drugod.

Ze na osnovi tega bežnega pregleda lahko ugotovimo, da je Afrika pravi jezikovni in etnični mozaik, saj ločimo čez dvesto plemen. Proces formiranja narodnosti je več ali manj zaključen le na obrobni predelih (Arabci, Amharci, Ibo, Eve, Joruba itd.), čim bolj pa gremo v notranjost celine, na tem bolj začetni stopnji je razvoj.

Dejstvo, da je večina neodvisnih držav nastala na osnovi stare kolonialne razdelitve, ki se ni ozirala ne na naravne, plemenske in jezikovne meje, povzroča mladim afriškim državam številne notranje težave in meddržavne spore. Med številnimi nerešenimi nacionalnimi problemi, ki povzročajo meddržavne spore, naj omenimo samo nekatere. Ljudstvo Eve, kljub temu, da naseljuje strnjeno ozemlje, je razdeljeno med tri države (Dahomej, Gana in Togo). Jorube živi v Nigeriji in Dahomeju, Mosi v Volti in Gani, Somali v Somaliji, Etiopiji in Keniji.

Prav zaradi te etnične in jezikovne pestrosti je večina afriških držav tudi po osvoboditvi ohranila za uradni jezik, jezik nekdanjih kolonialnih gospodarjev. Domač uradni jezik se je uvedel le v arabskih deželah v Etiopiji, v Nigeriji, Keniji in Tanzaniji pa so razen jezika nekdanjih kolonialnih gospodarjev uvedli za določena področja še kakšen domači jezik, medtem ko v vseh ostalih državah tega niso mogli storiti. Razen rasne, etnične in jezikovne razdrobljenosti povzročata velike težave mladim afriškim državam tudi pestrost religij. Najbolj razširjena religija v Severni Afriki je islam, ki v tem predelu absolutno prevladuje, močno pa se uveljavlja tudi v področjih južno od Sahare, posebno pri socialno višjih slojih. Na severu je bil islam važen dejavnik pri združevanju Arabcev, v področjih južno od Sahare pa glede na svoj socialni značaj ljudstva razdvaja. Podoben značaj imajo tudi krščanska verstva (koptska vera v Etiopiji ter katoliška in protestantska vera, ki sta se razširili zlasti na obrobju kontinenta. Velika večina prebivalstva v notranjosti kontinenta pa pripada animizmu in totemizmu.

Največji notranje politični problemi se pojavljajo v tistih državah, kjer živi prebivalstvo zelo različnih etničnih in verskih skupin. Take razmere so značilne za večino držav Zahodne Afrike, pa tudi za tiste države Vzhodne Afrike, ki leže severno od ekvatorja. Evropske kolonialne sile so se najprej usidrale ob obali in odtod prodirale v notranjost celine. Zato je vrsta kolonij obsegala zelo različne naravno geografske regije, od vlažnotropskega gozda na jugu do suhega sahela ali puščave na severu. Taka pestrost naravnega potenciala lahko na določeni stopnji družbenega razvoja, ob razvitem notranjem prometu zelo ugodno vpliva na razvoj narodnega gospodarstva.

na nižji stopnji družbeno ekonomskega razvoja pa lahko povzroča velike težave. Zlasti nastopijo težave na taki stopnji socialnega in družbeno ekonomskega razvoja kot je danes v večini dežel Zahodne Afrike. V posameznih naravno geografskih regijah žive ljudstva z določenim načinom življenja, določeno gospodarsko usmerjenostjo in določeno socialno strukturo. To pa je v Afriki pogosto povezano z rodovno-plemensko in versko pripadnostjo. Zato povezava različnih naravno geografskih enot v določeno politično enoto pomeni istočasno tudi veliko raznolikost v etnični, socialni in verski sestavi prebivalstva.

Tipičen primer take države v Zahodni Afriki je Nigerija. Severno Nigerijo naseljujejo relativno visoko razvita semitsko-hamitska ljudstva Hausa z bogato zgodovinsko in kulturno preteklostjo. Kljub temu, da je med posameznimi plemeni precej razlik glede na način življenja (živinorejci, poljedelci, obrt itd.), usmerjenostjo gospodarstva (gojitev tradicionalnih kultur za domačo prehrano ali pa pretežna usmerjenost v komercialne kulture) so prevlada določenih rasnih potez, jezik in islam tiste vezi, ki jih vežejo v določeno individualnost. Južni del Nigerije naseljuje črna podvrsta. V Zahodni Nigeriji žive Jorube (bantuidna skupina), ki spadajo po stopnji družbeno ekonomskega razvoja (relativno visoka stopnja urbanizacije, tržna usmerjenost agrarnega gospodarstva itd.) med najbolj razvita ljudstva Zahodne Afrike. V agrarno prenaseljeni Vzhodni Nigeriji (Biafra) živi ljudstvo Ibo, ki se pretežno ukvarja s prehrabenim poljedelstvom. Med Jorubi in Ibo so razen navedenih razlik v stopnji družbeno ekonomskega razvoja tudi razlike v verski pripadnosti. Med ljudstvom Ibo je dokaj močno razširjeno krščanstvo, medtem ko večina Jorubov pripada animizmu in totemizmu.

Med glavnimi etničnimi skupinami v Nigeriji so velike socialne, ekonomske in kulturne razlike, iz katerih izhajajo številna notranja nasprotja. Odras teh nasprotij se med drugim odraža tudi v izredno redki poselitvi vmesnega pasu, ki obsega Bauchi Plateau (Bauchi plato) ali planoto Djos (Džos). Res je, da so tu nekoliko slabše naravne razmere za uvajanje tradicionalnih načinov gospodarjenja, vendar to ni glavni razlog. Vmesni

pas redke poselitve, ki ni značilen samo za Nigerijo, temveč za celotno Zahodno Afriko, je odraz stoletnih nasprotij med podvrstama. Semitizirana in hamitizirana ljudstva s severa (v Nigeriji skupina Hausa), so dolga stoletja vpadala v ta področja, ropala in lovila sužnje. Zato se je ta vmesni pas polagoma praznil in postal prazna — „nikogaršnja zemlja“.

Podobne razmere so v številnih državah Zahodne in Vzhodne Afrike. Notranja nasprotja niso povsod enako akutna, to je odvisno od razlik v družbeno ekonomskem razvoju posameznih etničnih skupin in od intenzivnosti zunanjih vplivov. Razen v Nigeriji, prihajajo danes ti dejavniki posebno močno do izraza še v Sudanu, kjer podobno kot v Nigeriji zahtevajo vsak dan številne žrtve. Socialno-ekonomsko višje razviti islamski in arabski sever ima do socialno in ekonomsko nižje razvitih, animističnih in totemističnih etničnih skupin na jugu države podoben odnos, kot ga ima skupina Hausa do ljudstev v Vzhodni Nigeriji (Biafri).

Če izvzamemo težave, ki so jih povzročile politične meje, podedovane iz kolonialne dobe, pri delitvi istih etničnih skupin med več držav, se nacionalna politika v večini držav ne more oslanjati ne na enotno etnično, versko in ne na jezikovno pripadnost. Ostaja samo naslonitev na skupni življenjski prostor. Večina držav stopa na podobno pot, kot jo je v evropski zgodovini prehodila Švica. Pri tem pa skušajo z združevanjem sorodnih jezikovnih in etničnih skupin reševati nacionalno problematiko. Glede na specifične družbene razmere je jasno, da so nacionalni voditelji bolj naklonjeni centralizmu, kot pa raznim federativnim oblikam, ki so lahko samo na videz bolj demokratične, v bistvu pa so lahko ovira napredku, če se oslanjajo na versko ali rasno osnovo in lahko olajšujejo prodiranje tujih vplivov, ki izvirajo iz blokavske delitve sveta in odpirajo vrata neokolonializmu.

Na drugi strani pa ne smemo prezreti dejstva, da lahko tudi centralistična oblika oblasti omogoči posamezni rasni, etnični ali verski skupini absolutno hegemonijo nad drugimi skupinami, katerih socialni, ekonomski in pravni položaj je marsikje slabši kot je bil v kolonialni dobi.

A. Núñez Jiménez — V. Panoš — O. Stelcel

Fizičnogeografski in geološki vzroki za različni razvoj krasa Kubanskega otočja

Tri petine Kubanskega otočja (Archipiélago de Cuba), ki je zapadni del otočnega loka Velikih ali Apneniških Antilov v Ameriškem Sredozemlju, sestavljajo karbonatne kamenine. Zato je kras zelo razširjen tako v gorah, gričevjih in obalnih nižinah dveh največjih otokov Isla de Cuba in Isla de Pinos, kakor tudi na ostalih manjših, nizkih

otokih in celo na dnu okolnega neobičajno plitvega morja.

V divjih in razčlenjenih kubanskih gorah, ki so deloma do danes porasle z ostanki prvotnega borovega in pollistopadnega pragozda, je karbonatna večina različnih paleozojskih, mesozojskih in spodnje paleogenih skladov. Gre za zamotano